

Калітенко Оксана Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ЗАБУТТЯ: ЗДОБУТОК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЧИ ГЛОБАЛЬНИЙ?

Реалії сучасного цифрового суспільства яскраво свідчать про необхідність оновлення і трансформації системи особистих немайнових прав фізичної особи. Безспірним є той факт, що значна частина окремих людських і суспільних відносин сьогодні виходить із формату оффлайн і переходить у формат онлайн. При цьому, якщо правові механізми реалізації і захисту особистих немайнових прав фізичної особи в реальному житті можна вважати достатньо розробленими і ефективними, то аналогічні правові інструменти для інтернет-відносин знаходяться на стадії формування, активного обговорення і нескінченних дискусій.

Яскравим прикладом дискусійних способів правового захисту приватності фізичної особи, порушеної в мережі Інтернет, слід вважати **право на забуття**, підґрунтям виникнення і подальшого розвитку якого традиційно прийнято вважати рішення Суду Справедливості Європейського Союзу (2014 рік) у справі «Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González» [1]. Згідно з означеним рішенням Суд Європейського союзу зобов'язав компанію Google видалити з пошукової системи інформацію стосовно примусового продажу нерухомості громадянина Іспанії Mario Costeja González у зв'язку з його заборгованістю по соціальному забезпеченню, що відбувся десять років тому.

Дискусійність означеного права виражається в тому, що воно знаходиться на межі двох особистих немайнових прав фізичної особи: з одного боку це право на інформацію (що передбачає вільний доступ до неї та її відкритість), а з іншого право фізичної особи на приватність (повагу до приватного і сімейного життя та право на захист персональних даних, що закріплені в ст. 7-8 Хартії Європейського Союзу про основні права) [2].

З 2014 року право на забуття (англ. *right to be forgotten*) фактично почало свій розвиток та стало предметом незчисленних дискусій в багатьох державах. На сучасному етапі Вікіпедія визначає його, як право людини, що дозволяє їй вимагати за певних умов видалення своїх особових даних з загального доступу через пошукові системи, тобто посилань на ті дані, які, на її думку, можуть завдати їй шкоди. Це стосується застарілих, недоречних, неповних, неточних або надлишкових даних чи інформації, законні підстави для зберігання якої зникли з плином часу.

Слід звернути увагу, що розглядаючи справу іспанця, Суд Європейського союзу проаналізував питання про баланс приватних і суспільних інтересів та визнав, що право на забуття» може надаватися громадянину (фізичній особі) тільки в тому випадку, якщо відсутня зацікавленість широкої спільноти в інформації про конкретну особу, а також, якщо громадянин не відіграє особливу суспільну роль.

Програвши у справі з іспанцем, компанія Google, з метою виконання рішення Суду Європейського союзу, а також під примусом європейських регуляторів здійснили необхідні заходи з метою мінімізації судових позовів – запустила на власному веб-сайті спеціальну онлайн-форму за допомогою якої користувач може звернутися до пошукового сервісу із запитом про видалення приватної інформації про себе з пошукової видачі. При цьому аналізуючи випадки задоволення таких запитів можна зробити узагальнюючий висновок про необхідні (сприйняті Google) підстави для видалення інформації. Як правило, у якості таких підстав називають:

1. Давність обставин, що називаються в інформації (якщо брати за основу справу іспанця – не менше 10 років).

2. Недостовірність або неактуальність інформації про особу.

3. Суспільна зацікавленість в інформації про особу. Ця підстава витікає з того, яку роль в суспільному житті відіграє та чи інша людина. Так консультативна рада Google зазначила, що в контексті права на забуття можна виділити три групи суб'єктів, які можуть звернутися з вимогою про видалення інформації із пошукової системи.[3] Однак вирішення питання обов'язково буде залежати від суспільної ролі, яку відіграє людина. А саме:

1. Суб'єкти, що не відіграють помітної ролі в суспільному житті (соціально та суспільно неактивні). Для таких людей видалення інформації може бути цілком виправданим, бо не порушує інтересів суспільства і громадськості в цілому.

2. Особи, що мають чітко визначену соціальну і суспільну роль, наприклад політичні діячі, керівники, релігійні лідери, зірки спорту та шоу-бізнесу. В силу їх публічності та суспільної ролі доступ до інформації про них не може бути обмежений. Інтереси суспільства в такому випадку переважають над інтересами приватної особи. Коли людина обирає шлях публічності вона повинна усвідомлювати зацікавленість громадськості в будь-якій інформації щодо неї.

3. Особи, що відіграють специфічну або обмежену роль в громадському та суспільному житті. Наприклад, директор школи, державний службовець, тощо. Видалення даних з мережі про таких осіб буде залежати від змісту самої інформації.

За даними Google з моменту появи вказаного рішення компанія отримала 415 359 запитів на видалення інформації з пошукової системи. Вона задовольнила 42,6 % з них і видалила 1 444 021 посилання в інтернеті. Звертає на себе увагу, що кількість запитів на видалення інформації щоденно зростає і відповідно постає питання про компетенцію пошукового сервісу щодо видалення інформації. Можливо цими питаннями повинна займатися окрема правова структура, що буде перевіряти підстави і встановлювати факт порушення права на забуття.

В сучасних умовах цим правом можуть скористатися люди, що живуть на території Європейського Союзу. Громадянин США, що живе в Європі, може скористатися європейською формою запиту на видалення. А ось європеець, що проживає за межами ЄС, – ні.

В Україні ще не було розглянуто жодного спору, пов'язаного з правом бути забутих. Втім, поява такої категорії справ видається цілком реальною, оскільки українці, як і будь-хто, можуть подавати запити про видалення своїх персональних даних із пошукової системи до відповідного оператора. А у разі відмови ніщо не перешкоджає звернутися до суду.

Подальше впровадження в Україні європейської моделі права на забуття пов'язане з відносинами інтеграції та асоціації України та ЄС, застосуванням судової практики ЄСПЛ у національному судочинстві, а також із майбутньою законотворчою діяльністю.

У висновках можна зазначити, що право на забуття безспірно сьогодні є європейським здобутком. А от чи стане воно здобутком глобальним покаже час і практика.

Література:

1. Google Spain v. AEPD and Mario Costeja González. – Режим доступу: http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=EN&docid=152065
2. Хартия Европейского Союза об основных правах (Страсбург, 12 декабря 2007 г.) (2016/C 202/02) // СПС Гарант.
3. Report by The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten. – Режим доступу: <https://static.googleusercontent.com/media/archive.google.com/ru//advisorycouncil/advisement/advisory-report.pdf>